SZÓRVÁNY ÉS ASSZIMILÁCIÓ

„Különös gondot kell fordítani a nemzeti identitásban veszélyeztetett és szórványban élő magyar személyek, családok, közösségek, valamint az anyanyelvét, kultúráját már kisebb-nagyobbrészt elvesztett, de magyar gyökereit, származástudatát még őrző generációk megtartására.“[1]

A romániai magyar közösség zöme jelenleg három, viszonylag összefüggő régióban él. 1. A Székelyföldön, ahol az 1992-es népszámlálás adatai szerint 470.606 magyar nemzetiségű (29,34%-a az összerdélyi magyar nemzetiségű lakosságnak), s bizonyos fokig ide tartozik Maros megye is, ahol 1992 januárjában 252.651 magyar nemzetiségű (255.597 magyar anyanyelvű) lakost írtak össze a népszámláló biztosok, akik, mellesleg megjegyezve, szinte kivétel nélkül a román nemzetiségű személyek köréből verbuválódtak. 2. A román-magyar határmenti sávban Temes, Arad, Bihar és Szatmár megyékben, ahol 1992-ben 445.972 magyar nemzetiségű (463.942 magyar anyanyelvű) személyt írtak össze. 3. Kolozsvártól észak-nyugatra fekvő területeken, vagyis Kolozs, Szilágy és Máramaros megyékben 264.239 magyar nemzetiségű (262 159 magyar anyanyelvű) élt 1992 elején. E három zónában 1992-ben 1.421.880 magyar nemzetiségű (88,66%-a az erdélyi összmagyarságnak) és 1.456.918 magyar anyanyelvű (az összerdélyi magyar anyanyelvűek 89,95%-a) személy élt.

A következő megyében élő magyarokat hagyományosan a szórványtelepülések közé szokták sorolni. Krassó-Szörény megye 7.876 magyar nemzetiségű, illetve 7.074 magyar anyanyelvű. Szeben megye 19.309 magyar nemzetiségű lakos (ebből 18.058 magyar anyanyelvű), Beszterce-Naszód megye 21.098 fő magyar nemzetiségű (19.667 magyar anyanyelvű), Fehér megye 24.765 magyar nemzetiségű (23.466 magyar anyanyelvű), Hunyad megye 33.849 magyar nemzetiségű személy (31.449 magyar anyanyelvű), Brassó megye 63.558 magyar nemzetiségű, illetve 63.103 magyar anyanyelvű személy. Ezekben a megyékben él 170.455 magyar nemzetiségű személy, 10,63%-a az erdélyi magyar nemzetiségű közösségnek, illetve 162.817 magyar anyanyelvű közösségnek, illetve 162.817 magyar anyanyelvű személy, 10,05%-a magyar anyanyelvű erdélyi lakosoknak. Amint a továbbiak során látni fogjuk, a fenti besorolás távolról sem abszolút érvényű, hiszen Temes, Arad, Máramaros, Szilágy stb. megyék számos falusi települését, városát joggal a szórványok közé sorolhatjuk; a Maros megyéhez tartozó Mezőség nagy része szintén tipikusan szórvány vidék, nemkülönben a Kolozs megyéhez tartozó mezőségi régió.

Mielőtt rátérnénk a szórvány magyar közösségek elemzésére, az alábbi táblázatokban be szeretném mutatni a magyar nemzetiségű erdélyi lakosság

[1] A Magyarok Világszövetsége középtávú cselekvési programja, szervezési stratégiája.

és az erdélyi románok számának és arányának alakulását 1910-1992 között, amelyből kitűnik, többek között, az is hogy a szórványvidékeken az elvándorlás és az asszimiláció következtében nagymértékben csökkent a magyarok száma és ezzel párhuzamosan növekedett a román lakosság száma és aránya.

1. AZ ERDÉLYI MAGYAR LAKOSSÁG SZÁMA ÉS ARÁNYA 1992-BEN 1910-HEZ VISZONYÍTVA. (1910=100%)

A megye	A magyar anyanyelvű lakosság száma 1910-ben	A magyar anyanyelvű lakosság száma 1992-ben	A magyar anyanyelvű lakosság száma 1910-hez viszonyítva
Arad	130 564	60 518	46,40
Fehér	45 466	23 466	51,61
Krassó-Szörény	13 509	7 074	52,37
Hunyad	51 541	31 449	61,02
Temes	96 781	61 088	63,12
Beszterce-Naszód	29 169	19 667	67,42
Bihar	218 238	185 668	85,08
Máramaros	62 305	54 297	87,5
Szeben	20 355	18 058	88,72
Kolozs	156 340	144 625	92,51
Szatmár	166 738	156 668	93,96
Szilágy	66 691	63 237	94,82
Brassó	54 642	63 103	115,48
Hargita	223 144	297 533	133,30
Maros	189 618	255 597	135,00
Kovászna	130 244	177 687	136,43
Összesen	1 662 834	1 619 735	97,40

2. AZ ERDÉLYI ROMÁN LAKOSSÁG SZÁMA ÉS ARÁNYA 1992-BEN 1910-HEZ VISZONYÍTVA (1910 = 100%)

A megye	A román anyanyelvű lakosság száma 1910-ben	A román anyanyelvű lakosság száma 1992-ben	A román anyanyelvű lakosság száma 1910-hez viszonyítva
Szilágy	150 202	197 609	131,56
Krassó-Szörény	250 971	331 530	132,10
Arad	294 173	402 028	136,66
Fehér	262 927	383 932	146,02
Bihar	241 992	431 838	178,45
Hunyad	256 810	511 725	199,26
Beszterce-Naszód	147 529	302 984	205,37
Maros	151 327	331 160	218,84
Máramaros	189 888	443 866	233,75
Kolozs	230 662	582 831	252,68
Temes	223 910	573 662	256,20
Szatmár	92 275	235 913	255,66
Szeben	155 653	414 565	266,34
Kovászna	17 085	55 242	323,34
Hargita	14 605	49 099	336,18
Brassó	131 838	567 441	430,41
Összesen	2 829 494	5 815 425	205,53

A fenti táblázat üzenete egyértelmű. Az erdélyi román lakosság 205,53%-al növekedett 1910 és 1992 között, természetesen a Regátból bevándorolt-betelepedett 1.000.000–1.200.000 személlyel felerősítve. Varga E. Árpád becslése szerint 700-800 ezerre tehető a Moldovából, Munténiából, Olténiából és Dobrudzsából bevándoroltak száma.[2] Saját kutatásaim szerint is 1977-ig 534 ezer volt e betelepülők-betelepítettek száma. Fiatal népességről lévén szó, hiszen a különböző vállalatokban elhelyezett aktív lakosságról van szó, becslésünk szerint ezek természetes szaporulata kitesz 300-400 ezret. Így jöhetett létre az erdélyi románok számának 205,53%-os növekedése, e régió etnodemográfiai struktúráinak gyökeres átalakítása, különösen a dél erdélyi megyékben, elsősorban e közigazgatási-területi egységek városaiban és a bánsági megyékben. Olyan körülmények között, amikor e két erdélyi népesség természetes szaporulata szinte azonos. Egyes becslések szerint az erdélyi románok természetes szaporulata legfönnebb egy ezrelékkel haladta meg a magyarokét az elemzett időszakban. Közismert tény, hogy a román többségű megyék közül Krassó-Szörény, Temes, Arad, Hunyad és Szeben természetes szaporulata alacsony volt a XIX. század végén is, s az azt követő évtizedekben is. Ilyen körülmények között Erdély össznépességéhez viszonyított arányuk sem módosulhatott volna az 1910-es 53,78%-ról, 75,30%-ra 1992-ig.

Még megjegyezzük: az erőszakolt iparosítás és urbanizáció mellett e tömeges migrációban keresendő az erdélyi városok valószínűtlen arányú elrománosítása is. E migráció távolról sem volt csupán spontán demográfiai folyamat. A román állam számos eszközzel, mindenekelőtt adminisztratív-hatalmi eszközökkel, mindenekelőtt adminisztratív hatalmi eszközökkel támogatta ezt a sajátos honfoglalást, beleértve a falusi román lakosság jelentős hányadának a városokba való beköltözését. Nem e tanulmány célja a mesterséges urbanizáció szociális, kulturális morális stb. következményeinek elemzése. Az kétségtelen, hogy a nyugat-európai típusú erdélyi városi települések, különösen a munka kultúra, a politikai kultúra, a közegészségügy, a mindennapi civilizáció számos területén sokban közeledtek a bizánci-balkáni, mondhatnánk, közel-keleti modellekhez.

A kivándorlás és asszimiláció következtében a magyar közösség térvesztése a legnagyobb méretű Arad, Fehér, Krassó-Szörény, Hunyad, Temes és Beszterce-Naszód megyékben. A visszaesés tetemes Szeben, Bihar és Máramaros megyékben is: Kolozs, Szatmár, Szilágy megyékben a magyar anyanyelvűek csökkenése csekélyebb. Ebben segíthetett az is, hogy nagyrészük, többé-kevésbé összefüggő három vonulatba települt; ezek közül egyik Bánnfyhunyadtól Kolozsvárig, a másik Kolozsvártól Bethlenig a harmadik pedig

[2] Varga E. Árpád a „Városodás, vándorlás, nemzetiség“ c. tanulmányában 630 ezer Kárpáton túli betelepedő románról ír. Lásd: Fejezetek a jelenkori Erdély népesedéstörténetéből. Budapest, 1998. Püski, 180-217. o.

Torockószentgyörgytől az Aranyosszéken keresztül a Kis-Küküllő mentén húzódik Erzsébetváros irányába.[3]

A magyarság térvesztése az 1918-at követő első évtizedben felgyorsult. 200 ezer magyar hagyta el szülőföldjét, lakhelyét a trianoni békediktátum után; 146 ezer magyar kultúrájú zsidót emelt ki az 1920-as román összeírás a magyarok sorai közül. Kezdetét vette az elmagyarosodott Szatmár-vidéki svábok visszanémetesítése. A görög katolikus és ortodox magyarok tízezreit sorolták be adminisztratív úton a románok soraiba. Az akkori eszközök bevetése révén, a román nacionalizmus forrpontra hevítése közepette intenzíven folyt az erdélyi városok elrománosítása, persze még csupán, hogy úgy mondjuk, kisipari szinten. Nagyon diplomatikusan fogalmazva: az erdélyi magyar közösséget megfosztották asszimilációs nyereségeitől, sőt, nemcsak attól. Arról nem is beszélve, hogy a magyar állami, s részben az egyházi iskolai s más kulturális intézményeket 1948-ban bolsevista módszerekkel elrekvirálták az új urak.

2. Dolgozatunk bevezető szakaszában felvázoltuk az erdélyi magyar közösség makroszintű települési zónáit. Tekintettel arra, hogy az asszimiláció és kivándorlási szándékok kevésbé intenzív, vagy éppenséggel erőteljes jelenléte, véleményünk szerint, jelentős, gyakorta meghatározó szerepet játszanak e demográfiai folyamatok kibontakozásában, szükségesnek véltük e nemzeti-területi közösségek mikroszintű statisztikai elemzését. Mindaddig, amíg e problémakörről részletesebben, mondhatnánk monografikus szintű, konkrét felmérések rendkívül gyéren láttak nyomdafestéket, hasznosnak ítéltük, sőt, hézagpótló információs forrásnak a nemzeti-területi képződmények mennyiségi, azaz statisztikai elemzését. Ez természetszerűleg nem foglalja magába e jelenséguniverzum számos lényeges minőségi vetületét, de a nemzetiségi-politikai orientáció, jövőkép kimutatása szempontjából hasznos és nélkülözhetetlen információ.

Röviden foglakozzunk a szórvány fogalmával. Itt nem gondolunk egy minden szempontból teljes meghatározásra, csupán gyakorlati szempontok vezérelnek. Hiszen ahhoz, hogy az erdélyi falusi és városi magyar lakosságon belül el tudjuk határolni egymástól a szórvány és nem szórvány lakosságot, szükségünk van bizonyos ismérvekre, minőségi és mennyiségi paraméterekre, melyek révén ezt a műveletet hozzávetőleges pontossággal megejthetjük. Dr. Schneller Károly professzor Szórványok és szigetek sorsa Kolozs vármegyében[4] c. munkájában többek között megállapítja, hogy ahol van templom és iskola, ott már nem beszélhetünk szórványról. Ha e kulturális intézmények mellett gazdasági intézmények is létesülnek, akkor a szórványsorssal szemben eggyel több a vért és a pajzs. Faluról falura haladva kellene

[3] Váraljai Csocsán Jenő: Erdély népessége, In. Magyarország nemzetiségeinek és a szomszédos államok magyarságának statisztikája. K.S.H. 1994.

[4] Az Erdélyi Múzeum Egyesület Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi szakosztályának értekezései, Kolozsvár 1943, 25-27 old.

megállapítani azt, hogy mindezek az intézmények hol vannak meg, illetve hol hiányoznak. Mint minden más, ez sem abszolút ismérv. A templomok és iskolák nemzeti identitást megőrző és tudatfejlesztő szerepe nem egészen egyértékű községenként, városokért. A közösség számára való elveszés vagy megmaradás esélyei éppen ezért nagy eltéréseket mutathatnak azokban a helységekben is, amelyekben az említett intézmények léteznek.

Elméletileg jobban megragadható s a kutatásokkal járó számtalan akadály szülte pragmatizmus is a mennyiségi mutatók felé tereli a figyelmünket. Mert az kétségtelen, hogy bizonyos lélekszám elengedhetetlen kelléke annak, hogy intézmények és közösségi szervezetek önerőből létesüljenek, tartósan és hatékonyan működjenek. Épp ezért a lélekszámban nemcsak a formális, de egyben tartalmi ismérvét is látjuk a szórványnak. Schneller professzor a közép-erdélyi viszonyokból kiindulva a 200-nál kisebb létszámú magyar területi közösséget szórványmagyarságnak tekinti, hacsak nincs a magyarságnak az adott településen abszolút többsége. A 200-nál népesebb területi nemzetiségi csoportokat csak abban az esetben minősíthetjük szórványnak, ha a magyar lakosságnak a szerepe számbelileg alárendelt, azaz nem éri el a 25%-ot. Most, amikor falvainak többsége elöregedett, az iskolák működéséhez minimálisan szükséges gyereklétszám biztosítása érdekében még nagyobb, a falun legalább 300, a városon több százas létszám szükséges ahhoz, hogy a nemzeti önazonosság tudatát ébren tartó, fejlesztő intézmények létalapjuk legyen. Számolni kell azzal a tagadhatatlan ténnyel, hogy az erdélyi magyarság alárendelt pozíciót foglal el a román államnemzet szabta szűkös keretek között. Társadalmi szerkezetéből is mind több értelmiségi csoport hiányzik, (katonatisztek, rendőrtisztek, törvényszéki bírók, köztisztviselők, tengerészek stb.) a hatalom magasabb régióiban tevékenykedő vezető értelmiségi kategóriákról nem is beszélve. Az említett struktúrák vagy teljesen hiányoznak, vagy pedig számuk, a román „nacionalizáló“ marginalizáló politika nyomán, rohamosan apad. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy ebben az országban a magyar gyerekek, fiatalok 80 éve nem tanulhatják a magyar történelmet, a magyar nemzet tudományos, kulturális teljesítményeiről ismereteik rendkívül hézagosak. Ezt a nemzeti önazonosságuk, tudatuk megsínylette. A vegyes házasságok nagy száma, a román iskolákba járó gyerekek arányának növekedése (lásd az 1 és 2-es számú táblázatokat), a magyar nyelv tökéletlen ismerete, román szavakkal való keverése stb. jelzik az asszimiláció tendenciáit, a szórványosodást. Szükség van tehát egy tekintélyes számú területi magyar közösségre, amely megfelelő eszközökkel segíti tagjait nemzeti önazonosságuk megőrzésében és gazdagításában.

A magyar lakosság száma, tömege valamint az asszimilációval szembeni ellenálló ereje közt, egyes elszigetelt esetektől eltekintve, korreláció áll fenn, amelynek lényege abban ragadható meg, hogy minél kisebb a magyarság száma, részaránya valamely falusi vagy városi településen, annál inkább ritkulnak sorai, annál gyengébb az ellenálló erő, az asszimilációs nyomással szem-

ban és megfordítva: minél nagyobb egy adott helység magyar lakosságának száma és számaránya, annál nagyobb az esélye nemzeti önazonosságának megőrzésére. Egyébként ezt a magyar történelem is bizonyítja.

Szabó István Az asszimiláció a magyarság történetében c. tanulmányában a következőket állapítja meg: „Ha le akarjuk mérni a magyar asszimiláció szórvány- és szigetnyereségét, tekintetbe kell vennünk, hogy a középkorban Magyarországon körülbelül 25 ezer település volt s ezek közül kb. 18-20 ezer (72-80%) a magyarság javára írandó, viszont azoknak a településeknek a száma, amelyekben okleveleink utóbb felszívott idegen névszórványokat említenek, alig rúg 400-450-re (1,6-1,8%).“

A szerző ezekből az adatokból arra következtet, hogy a magyarok középkori asszimilációs nyeresége jelentékenynek nem mondható. A XVIII. században ez az asszimiláció a mélypontra süllyedt, sőt, visszájára fordult. A Mátyás-kori 3 millió magyarral szemben, a XVIII. század elejére 1.200.000 – 1.750.000-re fogyott, létéért küzdő magyarságnak tehát a természetes asszimiláció terén az egyre növekvő más nemzetiségű népi tömegekkel szemben nem voltak többé olyan számbeli és helyzeti előnyei, mind a középkorban. Az asszimiláció ebben a korban sem hiányzott teljesen, de az ébredező nemzeti öntudat hatása alatt inkább az ország lakosságát alkotó új népelemek közötti, lépten-nyomon fellépő súrlódásokkal és összeütközésekkel találkozunk Erdélyben.

Az 1930-as népszámlálás adatai szerint 4.074 falusi településből 741-ban haladta meg az 50%-ot a magyar nemzetiségű lakosság; 2.186 falusi helységben 0,1-30% közötti a magyar nemzetiségű lakosok száma, tehát besorolási kritériumok szerint a szórványnak tekinthető közösségekről van szó. (Lásd a függelékben az 5. és 4. számú táblázatot.)

Az 1910-es népszámlálási adatok szerint 175 (4,29%) színromán falusi település létezett Erdélyben; 1930-ben ezek száma 304-re, 1966-ra 1766 (32,59%) nőtt a számuk; az 1992-es népszámlálás 1494 (30,89%) az összfalvak számának ilyen falut talált. Ennél jellegzetesebb a 90-100%-os román lakosságú falvak alakulása: 1910-ben számuk és arányuk 1951 (47,37%), 1930-ban 2174 (53,36%), 1966-ban 3583 (66,12%), 1992-ben 3111 (64,32%). Ezt a teljesítményt a zsidók, németek kivándorlásával, a magyarok asszimilációjával és kivándorlásával, valamint a célnak megfelelő telepítési politikával érték el a román hatóságok. (Lásd a függelékben a 3., 4. számú táblázatokat.)

A függelékben levő 3., 4. számú táblázatban foglalt adatokból kitűnik azon falvak számának csökkenése, amelyekben egy román sem élt. Ezeknek a falusi településeknek a száma 223 volt 1910-ben, 161 1992-ben. Említettük már, hogy a színrománnak minősített falvak száma a következőképpen alakult 1910-1992 között: míg ezek száma 1910-ben 175 (4,29%), addig 1992-ben 1494-re (30,89%) növekedett. E jelek szerint ez a szaporulat annak is a következménye, hogy a területen szétszórt havasi falvakat kisebb településekre bontották. Vonatkozik ez Fehér, Kolozs, Hargita, Maros és bizonyos mértékig Krassó-Szörény és Beszterce megyékre.

A román és a magyar szórványtelepülések közé természetesen nem húzható egyenlőségi jel. Ugyanis a román szórványok lakossága nemzeti identitásáról messzemenően gondoskodott minden időkben a román állam. A Székelyföldön egyszemélyes román „tagozatokat“ létesítettek napjainkban is. Még a román parlament és médiák által oly sokat hangoztatott székelyföldi románok asszimilációja is inkább hangulatkeltés, mint tényleges etnodemográfiai tény.

Az alábbiakban bemutatjuk a falun élő magyar nemzetiségű személyek számbeli-területi tagolódását.

3. AZ ERDÉLYI FALVAK MAGYAR ANYANYELVŰ LAKOSAI SZÁMA ÉS SZÁZALÉKOS ARÁNYA SZERINTI MEGOSZLÁSBAN AZ 1910-ES ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS ADATAI SZERINT

%	Össze-sen	0	1-19	20-49	50-99	100-199	200-289	300-499	500-749	750-999	1000-2499	2500-4999	5000
0	418	413	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0-1,9	1 083	-	983	94	6	-	-	-	-	-	-	-	-
2-4,9	698	-	243	312	109	30	3	1	-	-	-	-	-
5-9,9	406	-	24	142	139	79	16	4	1	-	1	-	-
10-14,9	185	-	3	21	47	75	19	13	5	1	1	-	-
15-19,9	120	-	-	2	18	54	23	13	4	4	1	1	-
20-29,9	154	-	-	1	11	47	27	40	11	8	9	-	-
30-39,9	93	-	-	-	-	15	22	31	14	4	6	1	-
40-49,9	81	-	-	-	1	6	13	19	17	9	13	3	-
50-59,9	82	-	-	-	1	3	9	19	18	10	19	3	-
60-69,9	75	-	-	-	-	3	9	14	18	15	13	2	1
70-79,9	53	-	-	-	-	-	1	8	10	12	19	3	-
80-89,9	75	-	-	-	-	-	4	11	13	16	27	4	-
90-99,9	417	-	-	-	-	3	13	50	90	61	158	32	10
100	136	-	-	1	-	11	16	32	32	19	23	2	-
Összesen	4 076	418	1 253	573	332	326	175	255	233	159	290	51	11
	100,0	10,3	30,8	14,1	8,2	8,0	4,3	6,3	5,5	3,9	7,1	1,2	0,3

4. AZ ERDÉLYI FALVAK MAGYAR ANYANYELVŰ LAKOSAI SZÁMA ÉS SZÁZALÉKOS ARÁNYA SZERINTI MEGOSZLÁSBAN AZ 1992-ES ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS ADATAI SZERINT

%	Össze-sen	0	1-19	20-49	50-99	100-199	200-289	300-499	500-749	750-999	1000-2499	2500-4999	5000
0	2 022	2 022	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0-1,9	1 272	-	1 214	52	6	-	-	-	-	-	-	-	-
2-4,9	290	-	139	98	35	15	3	-	-	-	-	-	-
5-9,9	129	-	28	29	40	23	6	3	-	-	-	-	-
10-14,9	95	-	6	33	23	20	5	6	1	1	-	-	-
15-19,9	67	-	2	9	15	18	10	7	5	1	-	-	-
20-29,9	86	-	5	7	14	19	14	12	5	6	4	-	-
30-39,9	79	-	2	3	10	13	9	16	15	4	6	1	-
40-49,9	65	-	1	3	3	12	10	11	11	8	6	-	-
50-59,9	52	-	-	1	4	6	9	8	9	3	11	1	-
60-69,9	69	-	-	4	3	10	8	13	11	10	8	2	-
70-79,9	67	-	1	-	4	4	9	11	13	4	18	3	-
80-89,9	89	-	3	1	-	11	5	20	15	12	19	2	1
90-99,9	350	-	1	2	4	23	41	60	67	48	82	18	4
100	105	-	10	10	20	19	17	20	8	1	-	-	-
Összesen	4 837	2 022	1 412	252	181	193	146	187	160	98	154	27	5
	100,0	41,8	29,2	5,2	3,7	1,0	3,0	3,9	3,3	2,0	3,2	0,6	0,1

5. A MAGYAR SZÓRVÁNYOK LAKOSSÁGÁNAK SZÁMBELI ALAKULÁSA 1910-1992 KÖZÖTT

A megye	Év	A települ-ések száma	Magyarok lakta faluk		A magyar lakosok száma											
					1-19		20-49		50-99		100-199		200-299		300-on felül	
			száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
Krassó-Szörény	1910	227	182	80,2	102	56,0	41	22,5	11	6,0	14	7,7	6	3,3	8	4,4
	1992	281	106	37,7	95	89,6	9	8,5	1	0,9	1	0,9	-	-	-	-
Temes	1910	322	297	92,2	75	25,3	56	18,9	53	17,9	43	14,5	14	4,7	56	18,9
	1992	314	244	77,7	127	52,0	42	17,2	26	10,7	23	9,4	8	3,3	18	7,4
Szeben	1910	173	145	83,8	78	53,8	29	20,0	13	9,0	16	11,0	6	3,2	-	-
	1992	161	110	68,3	83	75,5	11	10,0	7	6,7	6	5,4	2	1,8	1	0,9
Hunyad	1910	411	293	71,3	177	60,5	47	16,0	22	7,5	20	6,8	4	1,4	23	7,8
	1992	426	132	31,0	114	86,5	11	8,3	4	3,1	3	5,1	-	-	-	0
Fehér	1910	248	198	79,8	94	47,5	32	16,2	16	8,0	16	8,0	10	5,1	30	15,2
	1992	628	144	22,9	102	70,8	8	5,6	9	6,3	9	6,2	3	2,1	13	9,0
Arad	1910	287	258	89,9	88	34,1	43	16,6	34	13,2	26	10,0	10	3,9	57	22,2
	1992	266	157	59,0	93	59,2	16	10,1	12	7,5	9	5,7	7	4,5	22	14,0
Máramaros	1910	222	198	89,2	100	50,5	36	18,2	16	8,1	16	8,0	5	2,5	25	12,6
	1992	210	116	55,2	84	72,5	7	6,9	1	0,9	10	8,6	4	3,5	10	8,7
Beszterce-N.	1910	195	179	92,1	72	40,2	38	21,2	18	10,1	15	8,4	9	5,0	27	15,1
	1992	232	135	58,2	92	68,1	11	8,2	5	3,7	7	5,2	6	4,4	14	10,4
Bihar	1910	413	400	96,9	148	37,0	67	16,8	27	6,8	36	9,0	21	5,2	101	25,2
	1992	434	279	64,3	155	55,6	24	8,6	10	3,6	10	3,6	15	5,4	65	23,2
Brassó	1910	145	126	86,9	55	43,6	20	15,9	11	8,7	9	6,2	7	5,6	24	19,0
	1992	150	117	78,0	67	57,3	15	12,8	6	5,1	5	4,3	5	4,3	19	16,2
Kolozs	1910	338	313	92,6	100	31,2	36	11,5	48	15,5	31	9,9	21	6,7	77	24,6
	1992	420	252	60,0	117	46,4	30	11,9	31	12,3	18	7,1	10	4,0	46	18,3
Szatmár	1910	182	181	99,5	12	6,6	25	13,8	16	8,8	24	13,3	9	5,0	95	52,5
	1992	221	177	80,0	54	30,5	16	9,0	15	8,5	12	6,8	15	8,5	65	36,7
Szilágy	1910	263	242	92,0	88	36,3	61	25,2	20	8,3	15	6,2	12	5,0	46	19,0
	1992	273	147	53,8	88	59,9	5	3,4	6	4,1	8	5,4	7	4,8	33	22,4
Kovászna	1910	108	108	100,0	1	0,9	-	-	1	0,9	-	-	5	4,6	101	93,5
	1992	110	107	97,3	13	12,2	3	2,7	2	1,9	7	6,5	5	4,7	77	72,0
Hargita	1910	169	169	100,0	-	-	1	0,6	1	0,6	12	7,1	15	8,9	140	82,8
	1992	236	225	95,3	15	6,7	13	5,8	19	8,5	28	12,4	23	10,2	127	56,4
Maros	1910	373	369	98,9	63	17,1	41	11,1	25	6,8	33	8,9	21	5,7	186	50,4
	1992	475	366	77,0	114	33,9	31	8,5	27	7,5	37	10,2	36	9,8	121	33,1

Forrás: Az 1910. évi és az 1992-es népszámlálási adatok alapján kalkulálva.

Az 1910. évi népszámlálás idején a falusi erdélyi magyar anyanyelvű lakosság a régió magyar anyanyelvű összlakosságának 73,02%-át 1930-ban 72,81-át, 1966-ban 59,99%-át, 1992-ben 43,99%-át tette ki.

6. AZ 1-29,9% MAGYAR ANYANYELVŰ ILLETVE NEMZETISÉGŰ SZEMÉLYEK ÁLTAL LAKOTT TELEPÜLÉSEKEN ÉLŐ MAGYAROK SZÁMA ÉS ARÁNYA 1910-1992-BEN

	1910		1992		Különbség
1-9,9	67 869	5,58	25 728	3,65	- 42 141
10-19,9	60 889	5,00	24 171	3,43	- 36 718
20-29,9	58 640	4,83	25 052	3,55	-33 588
Összesen	187 398	15,43	74 951	10,62	-112 447

A fenti adatok relatív pontossággal tükrözik az erdélyi falusi magyar nemzetiségű szórványok lakóinak számát. Amint mondottuk, az adatok rela-

tív pontosságának, hiszen nem longitudinális demográfiai kutatások, hanem tranzverzális számítások alapján kalkulálták a magyar nemzetiségű lakosságnak bizonyos helységekben elfoglalt számbeli pozíciói.

Ennek ellenére kétségtelen tény, hogy különösen a zéró magyar lakosságú falvak, a miniszórványok száma jelentősen módosult 1910 és 1992 között. E két kategóriában 1910-ben 2.244 helység tartozott; 1992-ben 3.686 falusi helységben (+1 442 helység) élt 0-49 magyar nemzetiségű lakos. A zéró magyar lakosságú falvak száma 418-ról 2.022-re növekedett 1910-1992 között. Ebben a térvesztésben nagy szerepet játszott a migráció a magyar nemzetiségű hivatalnokok és más alkalmazottak áthelyezése, elbocsátása, de része volt az elmagyarosodott zsidó lakosság nemzetiségi státusa adminisztratív úton való megváltoztatásának, s természetesen az elvándorlás-kivándorlás és az asszimiláció tényeinek. Schneller Károly professzor az idézett művében említi a következőket: az 1910-es népszámlálás szerint Kolozs megyében 44 községben volt 1-10 között a magyarság létszáma. E 44 község közül 16-ban zsidó vallású magyarokon kívül más magyar nem élt és a 44 községet összefoglalva a reformátusok, katolikusok, evangélikusok, unitáriusok egyesített száma (203) is, kisebb a zsidóságnál (212), kiknek jó része magyarnak vallotta magát.[5]

A statisztikai adatokból világosan kitűnik a magyarok térvesztése és a románok rohamos térhódítása az erdélyi falvakban. Amint 3, 4-es táblázatokba foglalt adatokból kitűnik, míg 1910-ben 175 színtiszta román anyanyelvű lakosú falu volt Erdélyben 88.880 lakossal, addig 1992-ben 1494 ilyen etnikai összetételű román nemzetiségű személyek által lakott falvak száma 2364-ről 3446-ra (145,77%) emelkedett. Ugyanezen időszakban a hasonló összetételű magyar falvak 628-ról 544-re (86,62%) csökkentek.

A szórvány-magyar területi közösségek különböző számban, arányban fordulnak elő a 16 erdélyi megyében.

7. MAGYAR SZÓRVÁNYOK 1992-BEN AZ ERDÉLYI MEGYÉKBEN

Megye	1-99 személy	100-199 személy	200-299 személy	Összesen
Temes	195	23	8	226
Bihar	189	10	9	208
Kolozs	178	15	6	199
Maros	172	21	19	212
Hunyad	129	3	-	132
Arad	121	9	7	137
Fehér	119	9	7	135
Beszterce-Naszód	108	6	4	118
Krassó-Szörény	105	1	-	106
Szeben	101	6	2	109
Szilágy	99	7	6	112
Máramaros	92	10	4	106

[5] Schneller im. 26, o.

Megye	1-99 személy	100-199 személy	200-299 személy	Összesen
Brassó	88	5	5	98
Szatmár	85	9	12	106
Hargita	47	5	-	52
Kovászna	18	2	1	21
Összesen	1 846	141	90	2 077

Forrás: Az 1910. évi és az 1992-es népszámlálási adatok alapján kalkulált értékek.

Az erdélyi magyar szórványok, területi közösségek száma 843 egységgel (23,05%) csökkent 1992-ben 1910-hez viszonyítva. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy számuk nem változott volna tetemesebben annál, mint amit a statisztikai végösszegek mutatnak. Így joggal feltételezhetjük, hogy több szórvány tűnt el időközben, de helyükbe újabbak keletkeztek. Amint mondottuk, ezt az etnodemográfiai tényt abszolút pontossággal csak egy longitudinális felméréssel lehetne tisztázni. Azonban a fenti adatsorokra támaszkodva is ki lehet dolgozni egy tevékenységi programot a szórvány magyarsághoz tartozó személyek nemzeti önazonosságának megszilárdítása, fejlesztése érdekében.

8. A FALUSI MAGYAR LAKOSSÁG TÉRVESZTÉSE 1910-1992 KÖZÖTT

1910	1910-es adatok = 100%						
0	1-19	20-99	100-299	300-499	500-999	1000	Összesen
418	1253	905	501	255	392	352	4 076
1992							
2 023	1 412	433	339	187	258	186	4 837
484,0%	112,7%	47,8%	67,7%	73,3%	65,8%	52,8%	119,7%

Megjegyzés: 1910 = 100%. Forrás: Az 1910. évi és az 1992-es népszámlálási adatok alapján kalkulálva.

A magyar területi közösségek száma, amint az a fenti adatokból kitűnik, 1910-hez viszonyítva 843-al csökkent. Ez alól az általános megállapítás alól csupán a 0 magyar lakosságú, és 1-19 magyar lakosságú közösségek kivételek. 1910-ben 418 olyan erdélyi falu volt, amelyben nem éltek magyarok; 1992-re ezek száma 2023-ra (484%-al) növekedett. A térvesztés nyilvánvaló. 159-cel növekedett az 1-19 lakosú magyar mikroszórványok száma. Más szavakkal 1412-re növekedett a biztos pusztulásra ítélt mikroszórványok száma az 1910-es 1253-ról. Nagymérvű a csökkenés az 1000 lakosú települések esetében (166-al, 47,2 százalékkal apadt az 1000 magyar lakosú települések esetében is: a 300-500 lélekszámú magyar közösségek száma. Ez, részben, a helységek közül számosak városi rangra emelésének tudható be, de a magyar falusi lakosság csökkenésének fő oka az el- és kivándorlás s az asszimiláció. Jelentős a magyar közösségek apadása a 300-tól 1000 lakosig terjedő magyar települések esetében is: a 300-500 lélekszámú magyar közösségek száma 255-ről 187-re, az 500-999-es lélekszámú magyar közösségek száma 392-ről 258-ra apadt. A mikroszórványok száma is a már említett 1-19 lakosúak kivételével

(20-99 tagú szórványközösségekről van szó) 905-ről 433-ra apadt. A 100-299 lélekszámú nagyobb szórványok száma 501-ről 339-re apadt le.

E számok üzenetére figyelve, arra gondol az ember, hogyha a magyar társadalom (ebbe beleértjük a nyugati országokban élő magyarokat is) nem mozdul meg s nem dolgoznak ki egy átfogó, hatékony tervet és nem teremtik elő a kivitelezéséhez szükséges pénzalapokat, néhány évtized alatt a falusi magyar lakosság a pusztulás szélére jut.

3. Tárgyilagosan meg kell állapítanunk, hogy az 1918-19-es események Erdélyben az etnikai erőviszonyok s a települési tagolódás terén egyaránt kedvezőtlenek voltak e régió magyar lakossága számára. Számarányuk az erdélyi lakosságon belül mindössze 31,61%-át tett ki a románok 53,78%-os számarányával szemben. Az is igaz, hogy az erdélyi városok nagy részében a magyarok többségben voltak. Az imperium változással e települések úgy mondjuk, kényszer pályára kerültek. E sorsfordulót jelentő dátummal az erdélyi városok szerepe a magyar etnikum térhódításában gyökeresen megváltozott. A modernizáció szempontjából létfontosságú települések, (egyes urbanisták a városokat a társadalom szívének és agyának tekintik) különösen a XIX. század második felében és a század elején a „magyarosodás kohói“ voltak. A két világháború között e funkciójuk erodálódott, majd a „szocialista iparosítás“ által mozgásba hozott makrotársadalmi erők hatása alatt, főként az urbanizációt vezérlő etnocenterikus politikai értékorientáció érvényesítése következtében, néhány székelyföldi, szatmári és bihari város kivételével a többi 102 régi és új erdélyi város a románosítás kohóivá váltak. Persze, ez nem azt jelenti, hogy az említett kivételek esetében a román elem térhódítása nem ért el jelentős „sikereket“. Ez vonatkozik a székelyföldi városokra is, Marosvásárhelyre is és a szilágysági és bihari városokra is. Azonban az említett városokban a román lakosság aránya csak megközelítette, de nem érte el az 50%-ot.

Meg kell mondanunk tehát, hogy különösen a II. világháború utáni évek „népvándorlása“ következtében a régi erdélyi városok lényegében eltűntek és a régi urbánus településekre ráépülő területi aglomerációk csak nevükben emlékeztetnek a hajdani helységekre. Sem nemzetiségű összetételük, sem társadalmi struktúráik, sem kultúrájuk és értékrendszerük, ezen belül a politikai-, munkakultúrájuk nem azonos a hajdani, nyugati típusú városi környezetekkel, értékekkel.

A magyar lakosság 10% alatt van, tehát szórványnak tekinthető, 13 régi erdélyi városban; 20% alatt volt a magyar lakosság 1992-ben 26 régi és 62 új városban (74,59%). Átlagban tehát egy 01-10%-os városi szórványközösség 2 089 lelket számlál, ami elméletileg lehetővé teszi egy 1-8 iskola, szakiskola és líceum működését magyar anyanyelven. Ha azonban a szórvány városok összlakosságából levonjuk Nagyszeben, Gyulafehérvár és Beszterce 82,349 lélekszámú magyar lakosságát, abban az esetben az említett 1-10%-os ma-

gyar lakosságú városok átlag lakossága 660 lakosra csökken. Ez a létszám már problematikussá teszi egyes tanintézetek működési lehetőségét.

Tekintettel e városi települések viszonylag nagy területére, a magyar lakosság szétszórtságára, sok esetben gyakorlatilag problematikus az önálló magyar tanügyi intézmények fenntartása. Petrilán, például, 2 671 magyar lakos él, de nincs magyar tannyelvű iskola vagy tagozat. A szülők zöme nem igényli az anyanyelvű oktatást. A szórványlét, nem egy településen, a magyar nemzeti önazonosság-, tudat elsatnyulását eredményezi. Persze, léteznek szórvány közösségek, ahol az identitástudat magas szintű.

A továbbiakban kitérünk néhány erdélyi megye legfönnebb 10%-os arányú magyar szórvány-lakta város elemzésére. Fehér megyében a 10 város közül 9-ben a magyar lakosság 0,25% és 9% között ingadozik. (Topánfalva 0,25%, Zalatna 1,2%, Kudzsír 1,8%, Gyulafehérvár 3,5%, Balázsfalva 9%) vagyis Fehér megye minden települése, Marosújvár kivételével, szórvány-helység.

Arad megye 8 városi településéből Kisjenő (23,10% magyar lakosság) és Kürtös (21,52%) nem tartozik a magyar szórvány-települések közé. A többiek: Borossebes (4,1%), Nagylak (4,1%), Lippa (5,5%), Borosjenő (10,3%), Pankota (10,8%) már a fenti kategóriába tartozik.

Bihar megye 9 települése közül Rézbánya (3,8%), Vaskóh (0,75%), Vaskóhsziklás (4,1%) és Belényes (9,3%) tipikus magyar szórványtelepülések terei.

Beszterce-Naszód 4 városi település, értékeléskritériumunk szerint kivétel nélkül a magyar szórványtelepülések számát gyarapítják (Oláhszentgyörgy, 0,62%, Naszód 1,2%, Beszterce 7,3%, Bethlen 17,9%). Brassó megye 9 városi települése közül, Szecseleváros kivételével, 27,23%, magyar lakosság, szintén a magyar szórványtelepülések kategóriájába tartoznak. A valamikor 3 nyelvű Brassóba, a szászok exodusa következtében (1992-ben még számba vettek 3 418 németet, amely a jelenlegi 323 736 lakosú városnak 1,1%-a) és 31.546 magyart, az összlakosság 9,7%-a; ennek ellenére a város gyakorlatilag egynyelvűvé vált. Amint ismeretes, az inváziót nagymértékben felfokozta a regáti bevándorlás, amely 33,2%-al emelte a román lakosság arányát a Brassó megyei városokban.[6]

Különösen a dél-erdélyi városokban (Brassó, Szeben, Hunyad s a Bánságban: Krassó-Szörény, Temes és Arad megyék városaiban) nem csupán az erdélyi román falvak lakosságának egy nem jelentéktelen hányada, hanem a moldvai, munténiai, olténiai, dobrudzsai népfelesleg régiónkba való spontán és irányított migrációja is szerepet játszott e vidék városi településeinek masszív elrománosításában, a városalapító lakosság marginalizálásához, szórványlétbe való taszításához. Megjegyezzük, hogy e vidék városainak magyar lakosságának csökkenése már a bécsi döntés utáni időszakban (1940-1944) apadni kezdett. Ennek az etnodemográfiai folyamatnak, amelynek kiváltó okai elsősorban az erőltetett iparosítás és városítás volt, tudható be, hogy

[6] Lásd a regáti tömegbevándorlást bővebben Migráció és urbanizáció Romániában c. fejezetben.

Szeben megye 9 városi településében a szászok tömeges kivándorlása után, a magyar városi lakosság számaránya az 1910 25,3%-ról 5,3%-ra, azaz 1/5-re csökkent. (Lásd ezzel kapcsolatosan az 1910 és 1992-es publikált népszámlálási adatokat.) Hasonló, számunkra negatív, etnodemográfiai folyamatok mentek végbe az említett tényezők hatása alatt Hunyad, Krassó-Szörény, Temes és Arad megyék városi településein. Hunyad megye városi illetve városiasodó településein még az 1930-as népszámlálás adatai szerint is, nem is beszélve az 1910-ről, Déván, Vajdahunyadon, Petrozsényen, Lupényen, Piski-telepen többségben voltak, avagy nagyszámban éltek a magyarok. Ma már csak töredékei maradtak fenn a városalapító népességnek s beolvadásuk a román etnikumban intenzívnek mondható. Az 1910-ben még 67,3%-ban magyar lakosságú, történelmi patinájú Déván ma már csupán 9,3% a magyar lakosság arányszáma; az 54,3%-ban magyarlakta Vajdahunyadon 1992-ben a magyar nemzetiség arányszáma 7%-ra csökkent; Petrozsényben az 1910-es 63,5% magyar népesség 1992-re 10,8%-ra zsugorodott és így tovább. A krassó-szörényi szerényebb méretű, de ígéretes magyar városi települések lakói is rohamosan lemorzsolódtak.

Helyszűke miatt nem elemezhetjük részletesebben a többi megyék magyarlakta városi települései etnodemográfiai szerkezetének lerombolását. (Lásd a függelékben a megfelelő táblázatot.) Csak arra szeretnénk egy kérdéskomplexum kapcsán felhívni a figyelmet, hogy a 16 erdélyi megyében virágzásnak induló városi települések eredeti identitásának, jellegének megszűnése-megszüntetése nagymértékben meggyöngítette e régió magyar lakossága azonosságtudatának konzerválását, megszilárdítását, korszerűsítését annak érdekében, hogy napjaink kihívásaira, adekvát módón válaszolva, múltjához méltóan tevőlegesen hozzájárulhasson annak az új értékuniverzumnak a megteremtéséhez, amely értelmet adhat az erdélyi magyarok és románok életének. Így a városi magyar lakosság gazdasági, politikai, tudományos-kulturális pozícióinak visszaszerzése nem csupán az erdélyi magyarok, hanem az egyetemes magyarság ügye is.

Megkísérelve megfogalmazni néhány általános értékelést a szórvány-magyarság helyzetével, jövőével kapcsolatosan, többek között megállapíthatjuk azt, hogy a falusi magyar lakosság 10,62%-a (71.951 személy) él 1941 óta olyan területi közöségekben, amelyekben arányuk 1-29,9% között ingadozik; 1-9,9%-os arányszámúak 106.545 magyar nemzetiségű személy él 50 városi településen; 10-19,9% arányban pedig 152.235 személy 27 erdélyi városban. Összesen tehát 333.732 magyar nemzetiségű személyről van szó. Ez az erdélyi összmagyarság 20,81%-a a szórványban élő magyarok egy bizonyos hányada elkerülhetetlenül asszimilálódik, illetve el- vagy kivándorol. Nemzeti identitásuk megőrzése, revitalizálása egy stratégiai és a taktikai szempontból jól átgondolt intézkedésegyüttes alapján lehetséges, amelyben szerepelniük kellene olyan intézkedések mint például az anyanyelvű bentla-

kásos iskolák létesítése, szakiskolák létrehozása anyanyelven, az iskolások szállításáról való gondoskodás, a szórványban élők rendszeres támogatása, látogatás a kulturális intézményekkel rendelkező városok, községek képviselői részéről, átfogó, nemzeti öntudatot fejlesztő kulturális-, tudományos információt terjesztésére értelmiségi személyiségek, médiák által, a szomszédolás révén szoros kapcsolatokat teremteni a szórványban élő fiatalok között, hogy ne csak a vegyes házasság legyen az egyetlen lehetőségük, diszkriminációellenes törvény elfogadása a parlament által az 1965-ös USA-ban bevezetett törvény mintájára, hatékony intézkedések hozatala a Romániában rendszeresen gyakorolt xenofób propagandakampányok ellen stb. Amint mondottuk, ez a program pénzt s rendszeres, céltudatos, koordinált, áldozatos munkát követel az erdélyi magyarság egyházi és világi szervezeteitől egyaránt. A lényeg az: nem szabad feladni a reményt és szüntelenül munkálkodni kell az erdélyi szórványmagyarság megtartása érdekében!

9. ERDÉLY VÁROSAIBAN 1920-1937 VII. 1 KÖZÖTT KÖTÖTT HÁZASSÁGOK NEMZETISÉGI VISZONYAI

Férj nemzetisége	Feleség nemzetisége						
	román	magyar	német	zsidó	szerb, orosz, ukrán, rutén	egyéb	Össze-sen
román	31 421 82,4%	10 604 19,0%	2 622 12,6%	367 2,2%	262 31,4%	178 22,7%	45 454 34,5
magyar	4 677 12,3%	39 684 71,1%	2 982 14,3%	558 3,3%	176 21,1%	140 17,9%	48 217 36,2%
német	1 466 3,9%	4 082 7,3%	14 624 70,1%	217 1,3%	82 9,8%	88 11,2%	20 559 15,5%
zsidó	170 0,5%	781 1,4%	257 1,2%	15 540 92,9%	19 2,3%	23 2,9%	16 790 12,6%
szerb, orosz, ukrán, rutén	228 0,6%	316 0,5%	190 0,9%	33 0,2%	281 33,7%	27 3,5%	1 075 0,8%
egyéb	151 0,4	327 0,6%	178 0,8%	22 0,1%	15 1,8%	327 41,8%	1 020 0,8%
Összesen	38 113 100%	55 794 100%	20 853 100%	16 737 100%	835 100%	783 100%	133 115 100%

Forrás: Csürös Miklós: Vegyes házasságok Erdély városaiban. In: Kisebbségvédelem, I. évfolyam, 1938, 2-3 szám, 33. oldal

Kiegészítés: Az 1992-es népszámlálási adatok szerint 48.969 magyar nő, 45.444 magyar férfi között kötött román nemzetiségű személyekkel házasságot. Ez azt jelenti, hogy a családot alapító magyar fiatalok 11,61%-a román férjet, illetve román feleséget választott házastársul. Ezek gyerekeinek 69,7%-át román nemzetiségűként jegyeztették be a szülők. E döntés következtében 25.000 magyar gyerek nemzeti önazonossága szűnt meg. De a más nemzetiségűekkel kötött házasságok esetében is magasnak mondható a magyar gyerekek

asszimilációja. Így, például, a horvát-magyar vegyes házasságok esetében a gyerekek 87,5%-a, a szerbek esetében 77,00%-a került horváth, illetve szerb nemzetiségű kategóriába.

10. A ROMÁN TANNYELVŰ ISKOLÁKBA JÁRÓ MAGYAR I.-IV. OSZTÁLYOS TANULÓK SZÁMA ÉS ARÁNYA 1993/1994 ÉVBEN

Megye	Össz magyar tanulók száma	A román tannyelvű iskolákba járók		A magyar lakosság megyei aránya
		száma	aránya	
Kovászna	9 031	160	1,8	75,2
Maros	10 689	398	3,7	41,3
Hargita	15 495	615	4,0	84,6
Szilágy	3 055	166	5,4	27,7
Bihar	7 999	1 108	14,2	28,5
Kolozs	4 950	748	15,1	19,8
Szatmár	7 405	1 194	16,1	35,0
Brassó	1 785	320	17,9	16,3
Beszterce-Naszód	830	212	25,5	6,5
Fehér	919	240	26,1	6,0
Szeben	604	290	48,0	4,2
Arad	2 141	1 030	48,1	12,5
Hunyad	1 374	873	63,5	6,1
Temes	1 976	1 260	63,7	9,1
Máramaros	3 124	1 991	63,7	10,2
Krassó-Szörény	59	49	83,0	2,2
Összesen	71 236	10 654	15,0	20,8

11. A ROMÁN TANNYELVŰ ISKOLÁKBA JÁRÓ MAGYAR V-VIII. OSZTÁLYO TANULÓK SZÁMA ÉS ARÁNYA 1993/1994 TANÉVBEN

Megye	Össz magyar tanulók száma	A román tannyelvű iskolákba járók		A magyar lakosság megyei aranya
		száma	aránya	
Hargita	17 732	380	2,1	84,6
Kovászna	10 407	270	2,6	75,2
Szilágy	3 255	214	6,6	27,7
Maros	12 947	864	6,7	41,3
Brassó	1 695	321	16,3	9,8
Bihar	9 264	1 305	19,5	28,5
Kolozs	6 373	1 294	24,3	19,8
Szatmár	8 177	1 991	24,3	35,0
Beszterce-Naszód	931	362	38,9	6,5
Fehér	1 131	447	39,5	6,0
Szeben	752	446	59,3	4,2
Máramaros	2 756	1 720	62,4	10,2
Temes	2 335	1 655	70,8	9,1
Arad	4 350	3 230	74,2	12,5
Hunyad	1 985	1 515	76,3	6,1
Krassó-Szörény	52	52	100,0	2,2
Összesen	84 412	16 566	19,6	20,8

12. AZ ERDÉLYI FALVAK ROMÁN ANYANYELVŰ LAKOSAINAK SZÁMA ÉS SZÁZALÉKOS ARÁNYA SZERINTI MEGOSZLÁSBAN AZ 1910-ES ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS ADATAI SZERINT

%	Össze-sen	0	1-19	20-49	50-99	100-199	200-299	300-499	500-749	750-999	1000-2499	2500-4999	5000
0	223	223	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
0-1,9	304	-	255	42	6	1	-	-	-	-	-	-	-
2-4,9	112	-	18	55	24	10	4	1	-	-	-	-	-
5-9,9	96	-	6	25	31	25	5	4	-	-	-	-	-
10-14,9	64	-	-	3	18	29	3	8	2	-	1	-	-
15-19,9	53	-	-	-	8	19	12	10	4	-	-	-	-
20-29,9	123	-	-	-	5	26	28	39	15	2	3	3	-
30-39,9	136	-	-	1	1	16	21	44	24	11	16	2	-
40-49,9	136	-	-	-	2	7	19	36	32	11	25	4	-
50-59,9	125	-	-	-	-	3	11	18	38	23	29	3	-
60-69,9	157	-	-	-	-	2	6	41	34	32	30	10	2
70-79,9	183	-	-	-	-	3	11	33	46	25	54	10	1
80-89,9	413	-	-	-	3	7	26	70	107	72	114	14	-
90-99,9	1 776	-	-	-	1	28	110	386	478	306	415	49	3
100	175	-	-	-	1	23	37	46	34	21	12	1	-
Összesen	4 076	223	279	126	100	199	293	736	814	503	701	96	6
		5,47	6,84	3,09	2,45	4,88	7,19	18,06	19,97	12,34	17,20	2,36	0,1

13. A KÖZSÉGI KÖZIGAZGATÁS ALÁ TARTOZÓ ERDÉLYI FALVAK ROMÁN NEMZETISÉGŰ LAKOSAIK SZÁMA ÉS %-OS ARÁNYA SZERINTI MEGOSZLÁSBAN AZ 1992-ES ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS ADATAI SZERINT

%	Össze-sen	0	1-19	20-49	50-99	100-199	200-299	300-499	500-749	750-999	1000-2499	2500-4999	5000
0	161	161	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0-1,9	273	-	255	14	4	-	-	-	-	-	-	-	-
2-4,9	85	-	36	34	10	3	2	-	-	-	-	-	-
5-9,9	75	-	9	20	25	14	5	1	1	-	-	-	-
10-14,9	50	-	6	6	13	19	3	2	1	-	-	-	-
15-19,9	41	-	1	7	14	9	1	5	2	1	1	-	-
20-29,9	83	-	7	7	12	18	12	18	4	3	2	-	-
30-39,9	70	-	2	4	8	17	13	17	6	1	2	-	-
40-49,9	85	-	-	6	4	16	10	20	12	8	9	-	-
50-59,9	114	-	1	4	3	13	17	33	19	9	14	_	1
60-69,9	157	-	1	3	6	24	16	31	22	15	32	7	-
70-79,9	197	-	3	5	6	26	19	45	30	16	40	6	1
80-89,9	335	-	3	3	6	27	38	78	56	35	68	19	2
90-99,9	1 617	-	5	18	42	133	198	329	320	200	309	56	7
100	1 494	-	87	189	270	350	193	214	125	29	32	5	-
Összesen	4 837	161	416	320	423	669	527	793	598	317	509	93	11
		3,33	8,60	6,62	8,75	13,83	10,90	16,39	12,36	6,55	10,52	1,92	0,23

Forrás: Az 1910-es évi népszámlálási adatok alapján.

14. AZ ERDÉLYI VÁROSOK LAKOSSÁGÁNAK ANYANYELVI MEGOSZLÁSA A MINDENKORI KÖZIGAZGATÁSI BEOSZTÁSA SZERINT 1910-BEN ÉS 1992-BEN

Megye	Év	A városi összlakosság megyék szerint	Román szám	Román %	Magyar szám	Magyar %	Növekedési arány % -ban Román 1910 = 100%-al	Magyar
Szatmár	1910	58 062	1 550	2,7	55 571	95,7	5 761,5	131,0
	1992	185 406	104 804	56,6	72 791	39,3		
Bihar	1910	98 078	9 395	9,6	90 228	92,0	2 089,0	120,5
	1992	312 533	196 257	62,8	108 712	34,8		
Szilágy	1910	26 446	1 922	7,3	12 209	46,2	4 125,7	203,3
	1992	106 989	79 296	74,1	24 890	31,3		
Kolozs	1910	103 719	18 710	18,0	80 937	78,0	2 062,6	123,8
	1992	496 563	385 915	77,7	100 020	20,1		
Maros	1910	58 398	9 007	15,4	39 011	66,8	1 894,0	326,8
	1992	310 995	170 595	54,9	127 492	41,0		
Temes	1910	121 008	19 073	15,8	43 528	36,0	1 801,9	97,4
	1992	425 129	343 677	80,9	42 380	10,0		
Brassó	1910	78 266	25 651	32,8	23 570	30,1	1 692,4	195,0
	1992	490 018	434 126	88,6	45 956	9,4		
Szeben	1910	63 342	20 172	31,9	14 060	22,2	1 357,0	116,5
	1992	307 715	273 752	89,0	16 382	5,3		
Hunyad	1910	71 825	27 835	38,8	35 454	49,4	1 327,0	91,1
	1992	410 931	369 378	89,9	32 355	7,9		
Márama-ros	1910	68 606	18 418	26,9	39 676	57,9	1 261,2	110,7
	1992	285 339	232 285	81,4	43 926	10,7		
Krassó-Szörény	1910	53 651	17 498	32,6	6 543	12,2	1 042,2	106,2
	1992	210 947	182 385	86,5	6 947	3,3		
Beszterce - Naszód	1910	23 269	11 474	49,3	5 430	23,3	956,9	159,2
	1992	121 772	109 799	90,2	8 647	7,1		
Fehér	1910	48 847	26 381	54,0	19 427	39,8	780,9	69,9
	1992	228 372	206 010	90,2	13 512	5,9		
Arad	1910	110 994	32 627	89,4	59 335	53,5	615,5	62,8
	1992	254 993	200 829	78,8	37 286	14,6		
Hargita	1910	40 962	5 664	13,8	35 477	86,6	550,5	356,4
	1992	159 090	31 179	19,6	126 442	79,5		
Kovászna	1910	280 092	6 209	22,1	21 336	76,0	488,3	425,1
	1992	122 905	30 714	25,0	90 699	73,0		
Erdély	1910	1 053 458	261 873	24,9	581 795	55,2	1 279,6	154,4
	1992	4 429 697	3 351 001	75,7	898 387	20,3		

Forrás: Az 1910-es és 1992-es népszámlálási adatok alapján kalkulálta Vécsei Károly.

Megjegyzés: Az erdélyi városi román és magyar lakosság kiszámításánál egyaránt szerepelnek az 1910-ben, valamint az 1910 után városi települések lakossága. A német városi lakosság adatait nem foglaltuk e táblázatba, mivel jelentős hányaduk időközben kivándorolt. A német városi lakosság száma 1910-ben 163.232, 1992-ben 71.187 lélek.

Mivel Maroshévíz 1910-ben nem tartozott Hargita (Csík) megyéhez, sem Bodzaforduló Kovászna (Háromszék) megyéhez, e régió városi román lakosságának növekedése nem tükrözi a tényleges román betelepülés arányait. A megfelelő kiigazításokkal az említett arányok a következő statisztikai képet mutatják: Hargita megyében 1910-ben 1.473 (4,4%) a románok aránya, növekedési arány-számuk pedig 116,7; Kovászna megyében 1910-ben 1.258 volt a román városi lakosság száma (5,5%), növekedési ütemük pedig 441,5%. Ebből a szempontból tehát sorrendben Szatmár és Szilágy megye után következnének.